

ся ці БД також через BBS, телегазету «Все-Всім», електронною або кур'єрською поштою, Internet. Щотижня до системи надходить від 30 до 150 нових документів. Термін надходження документів до БД, як показала практика, в середньому становить тиждень від дати прийняття документа.

Кількарічний досвід роботи з даною комп'ютерною системою пошуку правової інформації переконує в її надійності, повноті та оперативності. Послугуються БД «Комп'ютерна правова бібліотека» широке коло читачів, абонентів і співробітників.

Валентина Кисельова

Бібліотечне краєзнавство у відновленні історичної пам'яті народу

26-27 травня 1997 р. в Державній історичній бібліотеці України (ДІБ) відбулася науково-практична конференція «Бібліотечне краєзнавство у відновленні історичної пам'яті народу України». Вона стала логічним продовженням ряду наукових форумів, організованих ДІБ, яка понад 40 років є методичним осередком краєзнавчої бібліотечної діяльності¹.

У конференції взяли участь: практики краєзнавчої роботи з ОУНБ, представники масових бібліотек, державних і приватних навчальних закладів, аматори, викладачі вузів культури, науковці, члени Всеукраїнської спілки краєзнавців (ВСК) - усього понад 100 учасників.

Пленарне засідання відкрив директор ДІБ Л.Макаренко. Він відзначив, що докорінні зміни в політичному, економічному, суспільному житті України зумовили реорганізацію краєзнавчої діяльності бібліотек. Переосмислюється зміст, основні напрями розвитку краєзнавства, автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів визначає нові перспективи і тенденції його розвитку, зокрема використання програмних засобів для ведення краєзнавчих баз даних і підготовки на їх основі бібліографічних посібників. Кардинально змінюється методика роботи.

Академіки НАН України В.Смолій, Я.Ісаєвич, чл.-кор. П.Сохань розкрили сучасні тенденції в розробках наукових інституцій по відновленню історичної пам'яті народу України.

Голова ВСК академік НАН України П.Тронько наголосив на необхідності створення літопису історичних міст України, вичерпної бібліографії на допомогу роботі істориків і краєзнавців по відтворенню історії зниклих населених пунктів і написанню історії сіл, яким понад 300 років.

К.п.н., доц., директор Українського центру культурних досліджень В.Подкопаєв порушив проблему державної підтримки краєзнавчої сфери.

З доповіддю «Краєзнавча робота - провідний напрям діяльності регіональних бібліотек» виступила заступник директора ДІБ А.Комська. Вона розповіла про сучасний стан бібліотечного краєзнавства в Україні, відзначила його піднесення. Вперше за всю історію цієї

справи воно стало об'єктом постійного наукового дослідження, завдяки чому поетапно вивчаються краєзнавчі ресурси ОУНБ - кадровий склад, краєзнавчі фонди, довідково-бібліографічний апарат, видавнича діяльність. На підставі висновків та узагальнень, зроблених за результатами дослідження, ДІБ у 1990-1996 рр. підготовлено методичні рекомендації. «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України», затверджене в 1996 р., дало поштовх управлінням культури облдержадміністрацій, державним бібліотекам до розв'язання назрілих у краєзнавчій справі проблем.

Докорінній реорганізації потребує краєзнавчий ДБА, зокрема зведені краєзнавчі каталоги (ЗвКК) ОУНБ, котрі призначені для вичерпного відображення оприлюднених матеріалів про край, але ця вимога не виконується. Інформація про місцезнаходження краєзнавчих документів у ЗвКК вибіркова, схеми класифікації застарілі, заідеологізовані, не відповідають прийнятим у світі.

Не вирішено проблему створення краєзнавчої бібліографічної служби в межах міста, області, краю. Її розв'язанню сприятиме створення автоматизованих банків даних з історії, економіки, культури, екології краю. Впровадження в краєзнавчу бібліографічну практику автоматизованих технологій дасть змогу реалізувати обмін даними, суттєво розширити можливості розкриття змісту краєзнавчих документів.

Формується система краєзнавчих бібліографічних посібників. Місцева публічна бібліотека (обласна, міська, районна, сільська) дедалі більше підпорядковує своє функціонування задоволенню інформаційних потреб населення краю: популяризуються краєзнавчі документи, організовується дозвілля, функціонують краєзнавчі гуртки, об'єднання, тіснішає співпраця з краєзнавчими музеями й місцевими архівами тощо. Краєзнавча робота стає провідним напрямом регіональних бібліотек, набуває загальнодержавної значущості як у відновленні історичної пам'яті народу, так і в збереженні його культурного надбання.

Про втрати, переміщення, відшкодування і повернення культурних цінностей України йшлося у виступі Голови Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів доктора мистецтвознавства О.Федорука.

Начальник відділу музеїв Міністерства культури і мистецтв у доповіді «Музей як центр краєзнавства» підкреслила, що в діяльності сучасних музеїв дослідженням з краєзнавчої специфіки окремих регіонів Ук-

¹ Бібліотеки у розвитку історичної науки в Україні: тези наук.-практ. конф. / Держ. іст. б-ка України. - К., 1994. - 181 с.; Краєзнавча робота бібліотек - фактор патріотичного й інтернаціонального виховання населення: матеріали респ. наук.-практ. конф. працівників обл. б-к УРСР, 6-9 верес. 1989 р., м. Хмельницький / Держ. іст. б-ка УРСР. - К., 1990. - 155 с.

раїни приділяється дедалі більша увага. На часі підготовка Національного реєстру музейних пам'яток, організація всеукраїнського інформаційно-видавничого центру, видання наукового журналу «Український музей».

К.п.н., проф. Л.Одинока спинилась на історико-бібліотечнознавчих дослідженнях у контексті краєзнавчої роботи бібліотек України, вказала на доцільність об'єднання зусиль найбільших бібліотек, вузів культури, провідних наукових установ з метою розробки довгострокової комплексної програми дослідження історії бібліотечної справи.

У повідомленнях О.Бугаєвої та О.Брайчевської (НБУВ) висвітлено роль і завдання регіональних бібліотек у процесі підготовки Українського біографічного словника (УБС). Промовці запропонували працівникам регіональних бібліотек, музеїв та архівів, які складають біобібліографію видатних місцевих діячів, структуру запису біографічної інформації про особу для комп'ютерної БД, словникової частини УБС, який створює Інститут біографічних досліджень.

Директор Одеської державної наукової бібліотеки ім.М.Горького О. Ботушанська розкрила можливості використання краєзнавчого фонду в проведенні соціально-економічних реформ і відродженні культури України. Упродовж 1995-1997 рр. в бібліотеці створюється універсальна БД на основі реферативної та повнотекстової інформації, де відбиті краєзнавчі матеріали з періодичних видань Одещини, центральних (київських) і частини регіональних видань Львова, Харкова тощо.

Заступник директора Державної бібліотеки України для юнацтва Л.Бейліс висвітлив краєзнавчу діяльність бібліотек цього профілю, відзначивши недоліки, зокрема слабе поширення методично-бібліографічних видань, чому, на його погляд, могла б зарадити Всеукраїнська база даних «Краєзнавство».)

Головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України І.Комський привернув увагу присутніх до проблем зберігання фондів у контексті «Національної програми зберігання бібліотечних і архівних фондів». Умови їх збереження та використання погіршуються з року в рік з причин різкого скорочення надходжень до бібліотек наукових видань, учбової, науково-пізнавальної, технічної, довідкової літератури, збільшується видача користувачам документів 60-70-х років видання і, як наслідок, прискорюється процес їх старіння та амортизації. Доповідач висвітлив напрями роботи щодо фізичного збереження фондів бібліотек, у т.ч. й краєзнавчих.

Директор Бібліотеки Державної академії легкої промисловості України А.Голидзьбіна розповіла про деякі аспекти роботи книгозбірні по вихованню в студентської молоді поваги до вітчизняної історико-культурної спадщини.

Про краєзнавчі напрацювання Державної наукової медичної бібліотеки України йшлося у виступах Л.Корнілової та С.Круц. Зусилля фахівців спрямовані на формування і збереження краєзнавчого фонду, організацію картотек, створення системи краєзнавчих бібліографічних посібників, науково-методичну й науково-дослідницьку діяльність, організацію та управління нею в мережі обласних наукових медичних бібліотек.

Про це ж саме, але стосовно мережі дитячих бібліо-

тек, повідомила заввідділом Державної бібліотеки України для дітей В.Красножон. Вона навела приклади кращого досвіду краєзнавчої роботи дитячих бібліотек.

Конференція продовжила свою роботу в 4-х секціях.

Перша секція - «Документальна база бібліотечно-краєзнавства» - об'єднала фахівців, які обговорювали теоретичні й практичні проблеми краєзнавчих фондів.

Заввідділом краєзнавчої літератури й бібліографії Хмельницької ОУНБ ім.М.Островського С.Михайлова підкреслила, що в рамках наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек» вивчено кількісний і якісний склад краєзнавчих фондів та їх розподіл у бібліотеках області, що дало змогу облікувати наявні краєзнавчі документи, проаналізувати лакуни в комплектуванні, забезпечити читачів інформацією про місцезнаходження краєзнавчих видань, підготувавши і видання «Зведеного друкованого краєзнавчого каталогу».

У виступі заввідділом депозитарного зберігання ДІБ О.Михалець йшлося про проблеми депозитарного зберігання історичної та історико-краєзнавчої літератури, створення страхових фондів.

К.п.н., доц. Рівненського інституту культури І.Мілясевич підбила підсумки вивчення документального потоку з історії Волині, проведеного з метою виявлення процесів, що відбуваються в наукових дослідженнях цієї території. Результати показали, що багатьох краєзнавців цікавить інформація не тільки про території, межі яких збігаються із сучасним адміністративним поділом, а й фактичний та документальний матеріал про Волинську землю в цілому.

Тему «Хрещення України-Руси Володимиром Святим у пам'ятках XVII ст.» (з фондів ДІБ України) розкрито заввідділом рідкісних і стародрукованих книг ДІБ України Г.Загородньою.

Основні напрями та проблеми науково-методичної діяльності Інституту рукопису НБУВ, створення інструктивно-регламентуючої документації та методичних рекомендацій з питань опису та обробки рукописних матеріалів, що відображають специфіку відділів рукописів бібліотек України, підготовка окремих методик науково-технічного та науково-інформаційного опрацювання різноманітних фондів, їх каталогізації та відбиття у відповідному науково-довідковому апараті, були в центрі уваги к.і.н., старшого наукового співробітника ІР НБУВ О.Гальченко.

На елементах історичного краєзнавства в стародрукованих кирилических виданнях спинилася науковий співробітник НБУВ к. філол. н. Л.Рева.

На другій секції обговорювалися питання бібліотечно-бібліографічного обслуговування з питань краєзнавства.

Тенденції розвитку, проблеми створення національної бібліографії України проаналізував д.і.н., заввідділом національної бібліографії НБУВ В.Омельчук.

К.т.н., старший науковий співробітник НБУВ П.Шпига розповів про застосування комп'ютерної технології в бібліотеках, зокрема в краєзнавчій роботі. У деяких бібліотеках (серед них і НБУВ) надається доступ до Internet, а за допомогою цієї мережі - до електронних каталогів найбільших бібліотек світу. Освоєння та реалізація її потенційних можливостей в краєзнавчих дослідженнях, крім навичок роботи з персональним комп'ютером, потребують спеціального навчання та

розробки відповідних методичних матеріалів.

Л.Ястремська і Т.Приліпко (ДІБ) зосередили увагу присутніх на бібліографічній базі даних (ББД) з історії України (створюється в бібліотеці з 1994 р.). Одним із важливих джерел для історико-краєзнавчих досліджень є пам'ятні книжки губерній України. З метою поповнення ББД та спільної підготовки бібліографічного покажчика «Памятные книжки губерний и областей Российской империи: указатель содержания» з Російською національною бібліотекою проведено роботу по виявленню матеріалів з пам'ятних книжок 15 губерній (Волинської, Київської, Катеринославської, Харківської та ін.).

Завсектором відділу довідково-бібліографічної та інформаційної роботи ДІБ Г.Єфименко виокремила краєзнавчі аспекти в довідково-бібліографічному обслуговуванні її читачів.

Старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень НБУВ С.Брайчевський розповів про створення розподільної системи збирання та обробки біобібліографічної інформації на основі сучасних інформаційних технологій із застосуванням комп'ютерних мереж.

Завсектором археографії Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника І.Жиленко та головний бібліотекар ДІБ Н.Ігнатенко висвітлили використання фондів залу історії України і відділу стародрукованих та рідкісних книг ДІБ у науковій роботі істориків і археографів.

Краєзнавча діяльність Полтавської ОУНБ ім.І.П.Котляревського - тема виступу заввідділом краєзнавчої літератури та бібліографії В.Волошко, яка наголосила на переході до автоматизованих бібліотечних технологій. Так, краєзнавчий відділ працює за програмою підсистеми «Краєзнавство», завдяки чому будується спеціалізована краєзнавча БД.

К.п.н., доц. кафедри бібліотечної справи Інституту підвищення кваліфікації працівників культури (ІПКПК) Н.Ашаренкова розкрила роль маркетингу в індивідуальній і масовій роботі з питань краєзнавства, сформулювала основні положення маркетингової концепції обслуговування читачів краєзнавчими матеріалами.

Засідання третьої секції - «Повернення культурного надбання України: краєзнавчі аспекти» - відкрила заступник голови Національної комісії з питань повер-

нення в Україну культурних цінностей В.Врублевська. Вона виділила умовні групи втраченої спадщини і закликала краєзнавців, науковців-дослідників національної спадщини згуртувати зусилля в справі пошуку документальних пам'яток, які стосуються історії, культури, науки, господарства тих земель, де споконвіку жили українці.

Далі виступали головні бібліотекарі НПБ. Н.Гудимова розповіла про включення книжкової спадщини в культурний обіг України. Серед проблемних завдань - складання максимально повного реєстру персоналій українських діячів культури і мистецтва, які працювали за кордоном, розширення цього реєстру за рахунок діячів науки, передусім гуманітаріїв - істориків, юристів, філософів та ін. з подальшим розробленням механізму реалізації такої комплексної програми. Н.Казакова спинилася на Державній програмі «Повернуті імена», окреслила завдання бібліотечного краєзнавства в зв'язку з її виконанням.

Директор ЦМБ ім.Лесі Українки м.Києва Л.Ковальчук розповіла про розробку і створення електронної БД «Повернуті імена».

Про міжнародні правові норми повернення і реституції культурних цінностей йшлося у виступі старшого викладача ІПКПК А.Мироненко.

Досвідом ДІБ у роботі по реституції - одного зі шляхів доукомплектування краєзнавчих фондів - поділилася заввідділом бібліотеки А.Коваленко.

На четвертій секції обговорювалися проблеми інтеграції в краєзнавчій роботі, міжнародний досвід.

У засіданні секції брали участь віце-президент Української бібліотечної асоціації, заступник директора ДІБ В.Навроцька; к.і.н., проф., завкафедрою бібліотечно-інформаційних ресурсів Київського державного інституту культури В.С.Бабич; завбібліотекою Гете-інституту в Києві Е.Мехтольд; представник ALA, радник довідкового пункту Верховної Ради України (США) В.Скоп; завмедіатекою французького культурного центру в Україні В.Стукалова та ін.

Важливим підсумком конференції стали прийняті рекомендації щодо краєзнавчої діяльності на найближчий час.

Завершився форум виїздом у Білоцерківську ЦБС для ознайомлення з досвідом кращої роботи краєзнавчого спрямування.